

BELLA NEEMT DE TREIN SOCIALE BEWEGINGEN IN EEN DIGITALE WERELD

JO JESPERS

De wereld verandert snel. Terwijl een veeleer kleine elite over de informatiesnelweg scheurt, blijft de massa verweesd aan de kant staan. En kijkt naar het jonge geweld... zoals die koeien, in de tijd van de eerste stoomtrein. De Nederlandse onderzoekster Valerie Frissen schrijft in het *Tijdschrift voor Geestelijk Leven*: "In de ogen van veel gewone burgers lijkt die (informatie)snelweg vooralsnog vooral een ongeasfalteerde en onverlichte landweg naar een bestemming waar niemand naartoe wil, waarover vooral dure lease-auto's rijden, waar bewegwijzering en wegenwachters ontbreken, en waarvoor misschien wel erg veel tol moet worden betaald".

Het enthousiasme van de *cyberutopians* die in de nieuwe technologie een virtueel Rijk Gods zien, mag alvast voorlopig getemperd worden, maar toch wordt stilaan duidelijk dat Internet méér is dan een voorbijwaaiende *hype*. De informatiesnelweg verovert de wereld, en Janneke en Mieke zullen volgen. Willen of niet.

MASSAAL NOCH MARGINAAAL

Hoe ver staat het nu met die informatiesnelweg? De radio had volgens een UNDP-rapport 38 jaar nodig om 50 miljoen gebruikers te bereiken. Bij de computer duurde het 16 jaar. Internet klaarde de klus in 4 jaar.

Jo Jaspers studeerde af als maatschappelijk assistent, optie sociaal-cultureel werk, en is verantwoordelijk voor de studiedienst van de Kristelijke Werknemersbeweging (KWB).

Het gaat dus razendsnel. Op dit ogenblik zijn er naar schatting 250 miljoen Internetgebruikers. Dat is 4% van de wereldbevolking. Een recent CIM-onderzoek wees uit dat in augustus '99 zo 'n 10% van de Belgen minstens één keertje gesurfd had. Niet echt spectaculair, maar toch bijna 70% beter dan vorig jaar. Het aantal Internetaansluitingen zou in ons land schommelen rond de 300.000. De gratis-abonnementenregen van september '99 zal er naar schatting 150.000 aan toevoegen.

De doorsnee surfer is een hoger opgeleide man van 31,5 jaar, al wordt hij stilaan ouder. Opvallend is dat vrouwen stevig bijbenen, van 7% in 1997 naar 33% in april 1998, maar ook dat België achterblijft tegenover andere landen. In Finland zijn bijvoorbeeld vijf keer meer mensen op het wereldwijde web aangesloten.

Volgens optimistische scenario's zal op termijn 90% van de Europeanen over het Internet surfen, te vergelijken met de huidige verspreiding van telefoon en televisie. De pessimisten spreken over 25%; dit is het percentage Amerikaanse gezinnen dat momenteel aangesloten is.

Het belang van een zo ruim mogelijke toegang tot de informatiesnelweg kan moeilijk onderschat worden. Digitale technologie zal namelijk een steeds belangrijker plaats innemen in commerciële transacties, in de communicatie met de overheid, in het onderwijs, in sociale activiteiten en zelfs in persoonlijke relaties. Opvallend is dat vandaag vooral het bedrijfsleven de mogelijkheden van Internet ontdekt. In 1997 was 23,6% van de websites zakelijk getint; in 1998 27,0%. Het aandeel van vorming daalde van 7,4% naar 6,5%. De ijver van de commerciële sector om het wereldwijde web in elke huiskamer te krijgen, is niet alleen ingegeven door de wil om reclameboodschappen bij een breed publiek te slijten. Internet geeft op termijn ook kansen om de verkoop en de distributie anders, lees: goedkoper, te organiseren. Niet zo vreemd dus dat de gratis abonnementen je de laatste tijd om de oren vliegen.

De Amerikaanse communicatiewetenschapper Dan Schiller schrijft in *Le Monde Diplomatique*: "De 'krachten van de markt', met name het imperium van de zakenwereld, blijken de enige meesters van de toekomst. Als die tendens niet doorbroken wordt, zullen de multinationals van de communicatie Internet overheersen. En de interventie op 'het net van de netten' van sociale actoren, zoals de kerken, de organisaties van openbaar nut, de verenigingen, de onderwijsinstellingen, de musea, de bibliotheken of de vakbonden, zal gemarginaliseerd worden."

We zijn dus gewaarschuwd. Als we aan de kant blijven staan, raast de commerciële Internettrein over ons heen. Daarom moeten zoveel mogelijk mensen betrokken worden bij de maatschappelijke discussie en besluitvorming op het gebied van de informatietechnologie. "De grootste vijand daarbij is misschien niet de repressieve overheid of een meedogenloze onderneming, maar de laksheid en desinteresse van de burger", merkt Cees J. Hamelink op in zijn boek *Digitaal fatsoen*.

Gapen als Bella de koe en van pure alteratie geen melk meer geven, het heeft weinig zin. We moeten óp die trein, hoe onwennig dat in het begin ook aanvoelt. Het is de enige manier om er voor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen aan deze nieuwe technologieën kunnen deelnemen en om mee te werken aan een zinvolle invulling van dit nieuwe medium. Een zo ruim mogelijke verspreiding is noodzakelijk om te vermijden dat een nieuwe kloof ontstaat op basis van wie al dan niet toegang heeft tot de nieuwe technologieën: tussen mensen, maar bijvoorbeeld ook tussen scholen, organisaties of landen.

Om iedereen op het Internet te krijgen, moeten drie voorwaarden vervuld worden. Eén, de nieuwe technologie moet voor iedereen betaalbaar worden. Twee, mensen moeten er mee kunnen omspringen. En drie, er is nood aan zinvolle toepassingen voor sociaal zwakkere groepen.

HET MOET GOEDKOPER

Momenteel is de aankoop van een computer met Internet niet voor iedereen weggelegd. Wie heeft er immers 50.000 frank klaar liggen om nog maar eens een "on-

misbaar” toestel in huis te halen? Bovendien worden computers steeds krachtiger, sneller, intelligenter en goedkoper. Daardoor is de pc die je vandaag koopt, gisteren al verouderd. Dit frustriert de gebruiker die steeds het gevoel heeft achterop te hollen.

64% van de Belgen heeft geen multimediacomputer in huis. Misschien krijgen ze er ooit een van de regering, maar dan nog zijn ze niet verlost van de hoge telefoonkosten. Een uurtje surfen in de daluren kost 35 frank.

Buiten het rijke Westen wordt het pas echt problematisch. Afrika bijvoorbeeld is op dit ogenblik één grote informatie- en communicatiewoestijn. Het overgrote deel van de Afrikanen heeft nog nooit getelefoneerd. Nochtans zijn telefoonlijnen essentieel voor Internetcommunicatie. Om Afrika te voorzien van één telefoonlijn per honderd inwoners is 288 miljard frank nodig.

Een wereldwijde basisinfrastructuur voor het Internet zou aan alle landen de kans moeten geven om aansluiting te vinden bij deze nieuwe ontwikkelingen. Anders is de vrees gegrond dat de nieuwe technologie de kloof alleen maar zal uitdiepen. Deze vrees wordt ondersteund door de vaststelling dat vandaag de dag 91% van de Internetaansluitingen gesitueerd is in de rijke Oeso-landen.

HET MOET EENVOUDIGER

De toegangspoort naar de nieuwe media staat zeker nog niet voor iedereen open. Naast een financiële is er immers ook een hoge technische drempel. Oudere mensen zijn opgegroeid in een wereld zonder computers. Voor hun kinderen en kleinkinderen daarentegen zijn die spullen even vanzelfsprekend als auto's, stofzuigers en legoblokken. Ze geven de oudere generatie computerles, wat tussen haakjes geen al te comfortabele situatie is voor wie een beetje toezicht wil houden op de digitale uitpattingen van zijn pc-kadees.

Een computer is hopeloos ingewikkeld. Gebruiksvriendelijke apparaten zijn voor de toegankelijkheid belangrijker dan steeds nieuwe, uitgebreidere en meer gesofisticeerde producten. Want één zaak is zeker, in een wereld waarin het gros van de videobezitters er niet in slaagt om zijn videorecorder te programmeren, kun je moeilijk verwachten dat diezelfde mensen probleemloos een computer aan de praat krijgen. Voor de doorgewinterde gebruiker klinkt dit misschien absurd, maar het moet nog stukken eenvoudiger als we de toegang voor iedereen willen waarborgen. Misschien zorgen de spraakherkenningsprogramma's van ons aller *Lernout en Hauspie* voor de doorbraak. Dan zijn we eindelijk van dat ingewikkelde toetsenbord verlost.

Er is ook de taal. Computergebruikers aanvaarden met het grootste gemak dat de meeste computerprogramma's enkel

in het Engels aangeboden worden, vergezeld van een centimeterdikke handleiding. Ook op het wereldwijde web is 80% van de informatie Engelstalig, terwijl slechts 10% van de wereldbevolking die taal spreekt. Vertaalsoftware, weer *Lernout en Hauspie*, kan hier op termijn soelaas bieden. Informatie zal daardoor een stuk toegankelijker worden.

64% van de Belgen heeft geen multimediacomputer in huis. Misschien krijgen ze er ooit een van de regering, maar dan nog zijn ze niet verlost van de hoge telefoonkosten. Een uurtje surfen in de daluren kost 35 frank.

HET MOET ZINVOLLER

Ten slotte zijn er ook talloze zinvolle Internettoepassingen te bedenken, waarmee misschien geen geld te verdienen valt, maar die het medium wel dichterbij sociaal kwetsbare groepen brengen: alarminstallaties voor *hulpbehoevende zieken en bejaarden*, toepassingen van spraaktechnologie voor blinden en analfabeten, hersenbestuurde computers voor zwaar lichamelijk gehandicapten, toepassingen in verband met vorming en opleiding, afstandsonderwijs voor rondreizende en in afgelegen gebieden wonende kinderen, arbeidsbemiddeling voor werkzoekenden... Met deze laatste voorbeelden kom ik wat dichterbij de kern van mijn verhaal. Wat kan nu de plaats zijn van sociale organisaties in deze nieuwe ontwikkelingen? Wat is onze rol? En hoe kunnen we van dit medium gebruik maken om onze doelstellingen beter te verwezenlijken?

GEEN GEHEIMEN OP HET NET

Internet kan een kanaal zijn om razendsnel informatie te verspreiden over de hele wereld. De publicatie van het *Starr-rapport* over de strapatsen van Bill en Monica is ondertussen legendarisch. Ook sociale bewegingen kunnen van die kracht gebruik maken om belangwekkende informatie snel te verspreiden: rapporten over slechte arbeidsomstandigheden in de kledingindustrie, onderzoeksgegevens over misbruiken in de gezondheidszorg, voorbereidende documenten in functie van standpuntvorming. Dit soort informatie vind ik slechts mondjesmaat terug. Websites blijven vaak hangen op het niveau van een mooi ogende kennismakingsbrochure. Een gemiste kans. Je hoort wel eens zeggen dat surfers alleen kijken, niet lezen. Lange teksten publiceren zou dus geen zin hebben. Dit argument houdt geen steek. Documenten worden van het net gehaald, afgeprint en daarna aandachtig gelezen. Waarom kan b.v. deze *Gids* niet op de *ACW-site* verschijnen, gratis en voor niets, als bijdrage van de arbeidersbeweging aan het maatschappelijk debat? Getuigt het bovendien niet van een open beleid om alle belangrijke documenten van de eigen organisatie via het Internet ter beschikking te stellen van het publiek?

ORDE IN DE CHAOS

Op het wereldwijde web is zoveel informatie beschikbaar dat het gevaar voor *information overload* zeer reëel wordt. Het aanbod is overweldigend en de traditionele zoekmachines zijn niet altijd even effectief. Te veel informatie leidt tot mist, niet tot meer inzicht. Mensen geraken verward in een kluwen van gegevens. Wat is belangrijk? Wat is actueel? Wat is correct?

De *Vlaamse en Nederlandse bibliotheken* hebben onlangs een "webwijzer" opgestart, die een selectie van relevante sites maakt rond verschillende onderwerpen. Ook sociale organisaties kunnen op dit vlak een belangrijke rol spelen. Als alle *knowhow* in de arbeidersbeweging samengelegd wordt, is het niet zo moeilijk om een informatieaanbod te ontwikkelen in de vorm van links naar interessante sites, rond een aantal maatschappelijke domeinen waarin we sterk staan: arbeid, gezondheidszorg, sociale zekerheid, cultuur, wereldsolidariteit...

NETWERKEN, MET ONSZELF OF MET ANDEREN?

Wie in Vlaanderen een handige inrijpoort zoekt naar sociale organisaties, stelt snel vast dat hij die niet zal vinden. Iedereen blijft immers in het eigen wereldje. Het ACW bundelt de sites van de Christelijke Arbeidersbeweging en legt wat linken naar andere organisaties, de *NGO's* vinden elkaar bij het Ngonet, de *gezondheidssector* zit onder Medcare, socio-culturele organisaties troepen samen bij het VCVO en voor de *jeugd* ga je naar het jeugdwerknet.

Nu zowat elke sociale organisatie een eigen website heeft, moet er toch iemand het initiatief kunnen nemen om over alle werksoortelijke, thematische, generationele en ideologische grenzen heen een koepelsite te maken van sociaal Vlaanderen. Die kan op zijn beurt eenvoudig gelinkt worden met gelijkaardige initiatieven in andere landen, zoals het Nederlandse *Antenna*. Wie doet het?

VORMING IN EEN INFORMATIEMAATSCHAPPIJ

In de samenleving van de toekomst zal de toegang tot informatie belangrijk zijn om bij te blijven. De voornaamste competentie wordt het kunnen selecteren en creatief interpreteren van een heleboel informatie om die dan zó voor te stellen dat ze de aandacht trekt. We evolueren van een informatie- naar een kennissamenleving. De informatie op zich is meer dan ooit beschikbaar. Plaats, tijd en afstand spelen geen enkele rol meer. Je moet de informatie alleen kunnen verwerken. Een grote geestelijke flexibiliteit en levenslang leren zullen daarom zeer belangrijk worden. Dit is een mooi vooruitzicht voor wie over de capaciteiten beschikt, maar een nachtmerrie voor de anderen.

Sociale organisaties hebben een belangrijke rol in het leren omgaan met nieuwe technologieën en met informatie. Het gaat om veel meer dan het aanwenden van de computer en Internet als didactische ondersteuning van vormingsbijeenkomsten.

De beeldcultuur verdient een volwaardige erkenning, naast de woord- en de schriftcultuur. De leerinhoud verschuift van informatiereproductie naar informatieselectie, -interpretatie en -verwerking. Het vormingswerk zal mensen moeten leren omgaan met het overaanbod aan informatie om te vermijden dat ze zich ervoor afsluiten omdat ze er hun weg niet meer in vinden.

Een andere, en allicht onderschatte, evolutie is de overgang naar een nieuwe tekstvorm: de traditionele lineaire tekst wordt vervangen door *hypertekst*. Hypertekst is tekst, beeld en geluid die opgebouwd is uit links, zeg maar informatieblokken uit verschillende bronnen die op een of andere manier met elkaar te maken hebben en die in een door de gebruiker gekozen volgorde en samenhang kunnen geraadpleegd worden. Hypertekst biedt kansen op specifieke lees- en leertrajecten en sluit aan bij ons spontane associatief denken. Het essentiële element is keuze, een actieve houding van de lezer. Het computeranalfabetisme zal er vooral in bestaan dat men verloren loopt in niet-lineaire hypertekst.

Nieuwe technologieën kunnen zorgen voor nieuwe vormen van leren. Het traditionele contactleren zal open en flexibel worden in tijd, tempo, plaats, traject en middelen. Het wordt dus tijd om ons af te vragen of we naast onze vorming in die duizenden parochiezalen en vormingscentra van Vlaanderen niet moeten nadenken over andere vormingsformules, die afwijken van het traditionele concept van "met

twaalf rond een tafel". Zo kan vorming veel beter tegemoet komen aan vaak snel wijzigende individuele behoeften en wensen.

TUSSEN WOORD EN DAAD...

Tot slot stel ik vast dat de wil om bij te scholen vaak gedwarsboemd wordt door praktische problemen. Zo hebben plaatselijke *KWB*-groepen vaak, gelukkig niet altijd, de grootste moeite om de computerinfrastructuur van scholen te gebruiken. Er worden veel middelen geïnvesteerd in de informatisering van het onderwijs. De Vlaamse overheid hecht tegelijk veel belang aan permanente vorming. De link tussen beide programapunten wordt echter niet gelegd. Het al dan niet toegankelijk zijn van computerklassen voor volwassenen die vrijwillig willen kennis maken met de nieuwe technologieën, hangt nog te veel af van de goede wil van plaatselijke schooldirecties. En gelukkig is die er ook wel.

Het getuigt, mijns inziens, echter van weinig visie om enerzijds jongeren systematisch in te wijden in de wereld van de nieuwe technologie en anderzijds hun ouders diezelfde kans te ontnemen. Daardoor snij je een belangrijk kanaal af om in gezinnen de broodnodige communicatie over de nieuwe media inhoud te geven. Want een goede basiskennis langs beide kanten kan de dialoog zeker bevorderen. Elke dag stel ik in de *KWB* vast dat volwassenen gretig zijn om iets bij te leren en zelfs de moeite willen doen om dat leerproces zelf in handen te nemen. Om deze dynamiek kansen te geven, moeten onderwijsinstellingen en hun beleid leren inzien dat hun opdracht in een snel wijzigende samenleving niet langer eindigt op twaalf of achttien jaar.

VAN MENS TOT MENS

Telkens een nieuw medium maatschappelijk aan belang wint, wordt de alarmklok geluid. Zo vreest men stevast voor een achteruitgang van het sociale contact. Dat was zo bij het ontstaan van de boekdrukkunst, de radio en de televisie. Bij de opkomst van Internet lijkt het niet anders. Ook nu groeit de vrees dat mensen zich onophoudelijk achter hun computer zullen scharen en elk contact met hun echte omgeving verliezen. De feiten spreken dit in elk geval tegen. Uit onderzoek blijkt dat de meeste surfers elke dag tussen de 30 en de 60 minuten achter het computerscherm zitten. Dat is zo 'n 20 uur per maand. Er blijven nog 700 uren over voor levend contact. Dit Internetten gaat in het gros van de gevallen ten koste van... televisie kijken en telefoneren.

Door de toenemende differentiëring tussen de media en binnen elk medium krijg je wel een individualisering van het aanbod. Vroeger keek ongeveer iedereen naar hetzelfde tv-programma. Televisie gaf in die zin aanleiding tot sociale communicatie en integratie. In de toekomst zijn er zoveel kanalen dat je van geluk zult mogen spreken als je iemand vindt die hetzelfde tv-programma gezien heeft. Bovendien is er niet alleen televisie. Je kunt ook naar een videofilm kijken, een videospelletje op de computer spelen of op Internet gaan.

***Een grote geestelijke
flexibiliteit en levens-
lang leren zullen zeer
belangrijk worden. Dit
is een mooi vooruitzicht
voor wie over de capa-
citeiten beschikt, maar
een nachtmerrie voor
de anderen.***

Een grotere verscheidenheid aan aanbod kan tot een verruiming van je wereldbeeld leiden. Via Internet kun je vrij makkelijk in contact komen met totaal andere meningen en culturen. Innovaties en nieuwe ideeën zijn in een mum van tijd de wereld rond. Internet zou het contact met perifere regio's kunnen versterken. Als de basisinfrastructuur aanwezig is, wordt het immers makkelijk om met mensen contact op te nemen die zich schuil houden in de regenwouden van Brazilië, het Himalayagebergte of de Malinese woestijn.

Internet is een bijkomende mogelijkheid om een mening te confronteren met die van anderen en de blik te verruimen. Maar het kan net zo goed omgekeerd werken. Als het aanbod verbreedt, wordt het ook makkelijker om die tv-programma's, Internetsites of nieuwsgroepen op te zoeken die je meteen aanspreken en/of bevestigen in je ideeën. Je horizon wordt niet meer verrijkt, integendeel. De kans bestaat dat mensen zich verder atomiseren en terugtrekken op een eiland van gelijkgezinden. Anders gezegd: de manier waarop je ermee omgaat, is bepalend.

Virtueel contact is anders dan gewoon sociaal contact. In cyberspace moet je niet tegelijk aanwezig zijn, je kunt interventies bijhouden, evalueren, opnieuw oproepen, afstand speelt geen rol en je communiceert per twee of met velen. Cybercontact lijkt afstandelijk en dat is het ook wel. Dit is niet alleen negatief. Mensen worden immers al te vaak uitgesloten omwille van hun geslacht, huidskleur of fysieke verschijning.

IEDEREEN GELIJK VOOR DE WET...

Op Internet spelen al deze dingen geen rol. Iedereen is er gelijk voor de wet en heeft gelijke toegang tot de communicatie. Bovendien hebben sommige mensen het juist makkelijker als ze kunnen communiceren zonder gezien of gehoord te worden. Misschien kunnen ze daardoor meer zichzelf zijn. Ze worden immers niet beoordeeld op uiterlijke kenmerken of maatschappelijke status, maar op wat ze te vertellen hebben.

Deze anonimiteit kan een middel zijn om de discussie aan te wakkeren. Zo is bijvoorbeeld bekend dat *David Bowie* regelmatig deelneemt aan nieuwsgroepen over zichzelf, onder een schuilnaam, om de knuppel in het hoenderhok te gooien door zeer kritische opmerkingen over zijn eigen muzikale prestaties te spuien. In de Verenigde Staten gebruiken priesters de nieuwsgroepen van Internet om hun persoonlijke mening over een aantal kerkelijke standpunten te ventileren, iets wat in het echte leven niet zo vanzelfsprekend is.

Het wordt natuurlijk gevaarlijk als cyberspace een surrogaat wordt, een substituut voor mensen die om een of andere reden het echte leven niet meer aankunnen én als cybercontacten het gewone leven beginnen te hinderen. Het klopt dat veel mensen die elkaar via cyberspace kennen, nooit een levend contact hebben. Daartegenover hadden ze elkaar zonder die computers ook nooit leren kennen. En uit onderzoeken blijkt toch weer dat mensen die elkaar via Internet goed leren kennen en waarderen, vroeg of laat verlangen naar een levend contact.

Aan deze nieuwe werkelijkheid zou het "traditionele" middenveld niet mogen voorbijgaan. Virtuele communicatie is waardevol en draagt bij tot maatschappelijke integratie en debat. Naarmate deze vorm van communicatie aan belang wint, zal hij een nieuwe vindplaats worden van ideeën en opinies. Een organisatie die wil inspelen op wat mensen beweegt, kan daar niet ongevoelig voor blijven.

NAAR EEN NIEUWE SOCIALE BEWEGING?

Niemand is eigenaar van het Internet. Het is in feite een coöperatief systeem waar iedereen kan instappen en zijn zin kan doen. Iedereen heeft de totale controle over zijn eigen bijdrage en geen enkele over die van een ander. Het is "een stamverband van jagers en verzamelaars". Dit betekent dat Internet in principe niet gecontroleerd wordt door bijvoorbeeld een overheid of een commercieel concern. Er is geen centraal commando. Dat maakt van Internet een heel aantrekkelijk medium. Interacties zijn direct en eenvoudig. Iedereen krijgt de kans om zich via Internet aan de hele wereld te presenteren. Jouw boodschap moet niet beantwoorden aan politieke, morele of commerciële normen. Voorlopig althans, want de toegang tot het Internet is nu al in handen van enkele economische giganten. Het zou geen goede zaak zijn als ook de informatie en het Internetverkeer door de commerciële sector gemonopoliseerd worden.

Vandaag presenteert Internet de verscheidenheid die in de samenleving aanwezig is. Met die diversiteit omgaan, is niet eenvoudig. Enerzijds wordt de vrijheid van het Net genoemd als politieke dissidenten in landen met een onderdrukkend regime, zoals de *Zapatisten* in Mexico of de *Free Burma Coalitie* in Myanmar, met dit medium de staatscensuur omzeilen en hun boodschap aan de buitenwereld kunnen vertellen. Anderzijds leidt die vrijheid ook tot expressies die voor sommige mensen aanstootgevend kunnen zijn, zoals porno, geweld of racisme.

Internet geeft dus aan individuen de kans om zich rond de meest uiteenlopende thema's uit te drukken en zich ook te verenigen in virtuele gemeenschappen en discussiegroepen. Zo groeit een verwantschap tussen mensen die dezelfde hobby's of interesses delen, die dezelfde voorkeuren hebben of zich tegen hetzelfde onrecht verzetten, waar ook ter wereld. Elke groep maakt eigen leefregels. Het boeiende is dat die ontstaan door intern debat en door reacties van buitenaf. Wat het uiteindelijk resultaat wordt, is daarom misschien minder belangrijk dan het feit dat er door veel mensen voortdurend gediscussieerd wordt over wat wél en niet kan. Mensen worden zo uitgedaagd om opnieuw na te denken over waarden en normen en hun mening te verwoorden.

QUE SERA SERA...

De opkomst van cybergemeenschappen wordt door twee factoren verklaard: als reactie op de desintegratie van de traditionele, lokale gemeenschappen en als spontaan gevolg van het samenkomen van een aantal mensen gedurende een bepaalde tijd. De communicatie is erg rechtstreeks. In het *gewone* bewegingsleven krijg je via ledenblaadjes, vormingsavonden, toespraken, de *Gids*... meer meningen aangereikt dan je er zelf kunt verkondigen. In een virtuele gemeenschap is de discussie directer, minder gestructureerd en begeleid, maar daardoor ook minder gestuurd en gefilterd. De "leidende elite" heeft minder invloed en controle op wat er in de debatten gezegd wordt. Onvermijdelijk evolueer je daardoor naar een gemeenschap met een brede waaier aan

Virtuele communicatie is waardevol en draagt bij tot maatschappelijke integratie en debat. Naarmate deze vorm van communicatie aan belang wint, zal bij een nieuwe vindplaats worden van ideeën en opinies. Een organisatie die wil inspelen op wat mensen beweegt, kan daar niet ongevoelig voor blijven.

opinies, waarbij het moeilijk wordt om één dominerende mening te laten overwegen, maar waar wel, doorheen de discussie, een eigen waardepatroon ontwikkeld wordt. Wat de plaats kan zijn van dit soort discussiegroepen in een sociale beweging met een duidelijk maatschappelijk project, zal de toekomst moeten uitwijzen.

De Amerikaanse antropoloog Arturo Escobar gelooft er alvast in, op twee voorwaarden: "Netwerken – zoals die van vrouwen, milieuverenigingen, etnische en andere sociale bewegingen – zijn de locatie van nieuwe politieke actoren en een aanzet tot de promotie van culturele praktijken en mogelijkheden. Zo is het mogelijk om te spreken over een culturele cyberspacepolitiek en de productie van cyberculturen die een vorm van verzet, transformatie of alternatief zijn tegenover de dominante virtuele en reële werelden. Deze cybercultuurpolitiek is het meest doeltreffend als ze beantwoordt aan twee voorwaarden: bewustzijn van de dominante werelden die gecreëerd worden door dezelfde technologieën waarvan de progressieve netwerken afhankelijk zijn (met inbegrip van bewustzijn over hoe macht werkt in de wereld van transnationale netwerken en stromingen), en een voortdurend gemanoeuvreren tussen de cyberpolitiek (politiek activisme op het Internet) en wat ik plaatspolitiek noem, of politiek activisme op de fysieke locatie waar de netwerkgebruiker zich bevindt en leeft."

Heel wat virtuele gemeenschappen zijn gegroeid uit en hangen nog steeds samen met bestaande sociale organisaties. *Online* en *real life* contact gaan hand in hand. De Internet-versie van een sociale organisatie zal dus in haar eentje de wereld - en de sociale organisatie zelf - niet redden. Het is enkel een instrument dat waardevol is als het goed gebruikt wordt.

BRONNEN

- BENSCHOP, Albert. 1999. "Eigenaardigheden van Cyberspace", *Sociosite*.
<http://www.pscw.uva.nl/sociosite/WEBSOC>
- BURGELMAN, Jean-Claude. 1996. "De informatiemaatschappij", in *Samenleving en Politiek*, februari 1996.
- CLÉMENT, Julie. 1997. "De overheid en de informatiemaatschappij", in *Kultuurleven*, mei 1997.
- ESCOBAR, Arturo. 1999. "Gender, Place and Networks: A Political Ecology of Cyberculture", in Wendy HARCOURT (ed.), *Women@Internet: Creating New Cultures in Cyberspace*. Pp. 31-55.
- EUDES, Yves. 1997. "Chimères de la télévision interactive", in *Le Monde Diplomatique*, maart 1997. Pp. 12-15.
- FRISSEN, Valerie. 1998. "Aangesloten of uitgesloten? Over de dubbelzinnige betekenis van de elektronische snelweg", in *Tijdschrift voor Geestelijk Leven*, november-december 1998. Pp. 609-615.
- HAMELINK, Cees J. 1999. *Digitaal fatsoen. Mensenrechten in cyberspace*, Amsterdam, Boom.
- Houben, Harry. 1992. "Nieuwe beeldtaal en populaire beeldcultuur in relatie tot vorming en cultuurbeleid", in *Vorming*, april 1992.
- HUNKA, Georges. 1999. "Lessons learned: some thoughts on the future of on-line community networks", in *Cybersociology Magazine*, Issue 5.
<http://www.socio.demon.co.uk/magazine>

- JOLLY, Richard e.a. 1999. *Globalization with a Human Face. Human Development Rapport 1999*, United Nations Development Programme.
<http://www.undp.org/hdro/99.htm>
- n. 1998. "Netwatch 2.1. Keeping an Eye on the Internet in Belgium and in Europe", Digital Age Design.
<http://www.dad.be>
- n. 1998. "Aangesloten of uitgesloten", Themanummer *De Vijgeboom*, maart 1998.
- n. 1998, "Technorealism Overview".
<http://www.technorealism.org/overview.html>
- n. 1998. "GVU's 10th WWW User Survey", GVU's WWW Surveying Team.
http://www.gvu.gatech.edu/user_surveys
- n. 1999. *North America is the Leading Region for Internet Users According to the Computer Industry Almanac*, Computer Industry Almanac Inc.
<http://www.c-i-a.com/199908iu.htm>
- SALA, C. e.a. 1996. *Het Internet opstapboekje*. Sala Communications.
- SCHILLER, Dan. 1999. "Bataille mondiale pour le controle des réseaux", in *Le Monde Diplomatique*, juli-augustus 1999.
- SCHULZ, Winfried. 1997. "Neue Medien - Chancen und Risiken", in *Aus Politik und Zeitgeschichte*, oktober 1997.
- SULER, John. 1997. *Psychology of Cyberspace*, Rider University.
<http://www.rider.edu/users/suler/psyber/index.html>
- WATERMAN, Peter. 1999. "Problems in Creating a Global Solidarity Culture", in *Cybersociology Magazine*, Issue 5.
<http://www.socio.demon.co.uk/magazine>

WEBSITES

- Lernout en Hauspie: <http://www.lhs.com>
- Twee voorbeelden van sociale projecten op Internet: <http://www.telecommunity.nssl.co.uk/bel.html> en <http://www.pluggedin.org>
- Starr-rapport: o.a. <http://www.azstarnet.com/starr/report/1cover.htm>
- ACW-site: <http://www.acw.be>
- Webwijzer: <http://www.bib.vlaanderen.be/webwijzer>
- Ngonet: <http://www.ngonet.be>
- Medcare: <http://www.belgianmedcare.com>
- VCVO: <http://www.vcvo.be>
- Jeugdwerknet: <http://www.jeugdwerknet.be>
- Antenna: <http://www.antenna.nl>
- KWB-site: <http://www.kwb.be>
- David Bowie: <http://www.davidbowie.com>
- Zapatisten: <http://www.ezln.org>
- Free Burma Coalitie: <http://www.freeburma.org>